

Ska kön synas?

Könsperspektiv i och på social högskoleutbildning

GUNBRITT SANDSTRÖM

I inlägget, som empiriskt fokuserar socialpedagogutbildningen, beskrivs hur kön tydliggörs i kursplaner och litteraturlistor. Vidare diskuteras hur de situationer som både den teoretiska och praktiska undervisningsituationen erbjuder kan tas tillvara för att höja medvetenheten om könsstrukturer.

Under drygt ett decennium har jag varit anställd som lärare vid sociala omsorgsprogrammens socialpedagogiska inriktning. Under min tid som lärare och forskare har jag konstaterat att de könsteoretiska perspektiven, som generellt sett fått en allt större uppmärksamhet inom akademien, har liten plats i svenska läromedel avsedda för socialt arbete och även i debatten om praktiskt socialt arbete. Men på senare tid har »kön»¹ börjat märkas mera. Ett exempel på detta är symposiet »Kön, sexualitet och socialt arbe-

Gunbritt Sandström är lektor och bitr. prefekt vid institutionen för socialt arbete vid Umeå universitet. Hon har tidigare arbetat med socialpedagogutbildningen vid Hälsohögskolan i Umeå och har nu programansvar för den socialpedagogiska inriktningen av socionomprogrammet.

te»² för forskare och praktiker inom socialt arbete.

I vår undervisning och i lärarlaget för so-

-
- 1 Vårt svenska språk erbjuder oss inte ord eller begrepp som lätt skiljer ut olika dimensioner av kön. Begreppet »kön» klargör inte om det handlar om en individuell eller strukturell kategori eller om vi avser det biologiska eller förvärvade könet. Engelskan använder »sex» för att beteckna det biologiska könet och »gender» för att beteckna det psykologiskt, socialt och kulturellt förvärvade könet. Jag anser att uppdelningen är klargörande för tänkandet samtidigt som jag håller med dem som hävdar att det dels är komplext, dels språkligt svårt att skilja dem åt. Jag gör därför ingen tydlig åtskillnad i texten utan använder ordet kön.
 - 2 Symposium i Sundsvall 10-12 september 1998. Symposiet arrangerades av FORSA Norr,

ciala omsorgsprogrammet har vi ofta diskuterat könsperspektiv och vi har alla upplevt kunskapsbrister. Detta föranledde mig att för några år sedan initiera ett utvecklingsarbete och en seminarierie om kön vid min arbetsplats.³ En följd av detta utvecklingsarbete blev att kön i samband med kursplanerevideringar i likhet med andra faktorer kom att tydliggöras och lyftas fram i samtliga kursplaner. I utbildningsplanen formulerades detta på följande sätt: »För att uttrycka mötets inneboende komplexitet skall som en röd tråd under utbildningens delkurser aspekter som rör etik, etnicitet, generationer, klass och kön lyftas fram.«⁴ Målformuleringarna i respektive delkurs och arbetsformerna har varierat från kurs till kurs beroende på kursens innehåll. Det har dock inneburit att lärare och studenter i alla delkurser har studerat och reflekterat över teoretiska perspektiv på kön och medvetandegjort egna värderingar. Detta har medfört dynamiska, inte alltid konfliktfria, processer i grupperna. Både motstånd och leda har spårats, men på det stora hela har både studenter och kolleger förmedlat att erfarenheterna varit konstruktiva och positiva.

Socialtjänsten i Sundsvalls kommun, Mitthögskolan och Institutionen för socialt arbete vid Umeå universitet.

- 3 Seminarierien, som gavs läsåret 1993-94 var riktad till lärarlaget på sociala omsorgsprogrammet och hade följande teman: Genusforskningens historia, grundläggande begrepp, arbete/arbetsdelning/ekonomi, könsocialisationen, välfärd/hälsa/samlevnad samt social omsorg och socialpedagogik ur genusperspektiv.
- 4 Utbildningsplan för sociala omsorgsprogrammet, fastställd 1994-04-20 och reviderad 1995-04-26, 1995-12-13 och 1997-04-16.

Vi står nu på nytt inför kursplaneförändringar. Sociala omsorgsprogrammet i Umeå har integrerats med socionomprogrammet och ges från och med höstterminen 1998 som program inom socionomutbildningen. I direktiven till de arbetsgrupper som arbetar med kursplanerna står: »Relevant kunskap om kön, klass, etnicitet och generation bör ingå i alla kurser«. I arbetsgrupperna initieras frågor om hur dessa kunskapsmål ska realiseras, och särskilt kunskapsmålet avseende kön skapar huvudbry. Frågor ställs om kunskap avseende kön kan vara relevant i alla kurser, om den kan ges som en integrerad del eller bör vara en egen kurs, om lärarna har tillräcklig kunskap. Farhågor luftas om att diskussionerna inte ska bli fruktbara utan en upprepning av »gammalt tugg«. Det är mot den bakgrunden som detta inlägg har kommit till. Min avsikt är att beskriva och belysa olika frågor om och aspekter av kön i och på sociala högskoleutbildningar. Med »i« avser jag hur kön som kunskapsområde finns representerat i till exempel kursplaner och val av litteratur. Med »på« menar jag den arena som utbildningen i sig erbjuder för att studera hur könsstrukturer konstrueras och påverkas. Jag kommer där att beröra könsfördelningen i student- och lärargrupperna, synen på kön och dess betydelse och valet av arbetsformer. Material som jag samlat in under de senaste åren utgör empiriskt underlag för detta inlägg och hänför sig i huvudsak till socialpedagogutbildningen.

Organiseringen av kunskap om könsteoretiska perspektiv

En kort granskning av utbildningsplaner och kursplaner

Vid en förfrågan till samtliga socialpedagogutbildningar 1995 erhöles genomgående upplysningen att de könsteoretiska perspektiven mycket sparsamt var synliga i kursplanerna. Däremot betonades att till exempel kvinnligt missbruk och ledarskap samt jämställdhetsfrågor behandlades i kurserna. På några håll hade studenterna tagit initiativ till att fokusera genusrelaterade frågor. Ingen ort uppgav sig ha någon kurs direkt inriktad på könsteoretiska perspektiv.

Umeås utbildningsplan har som redan nämnts betonat kön som en av de aspekter som ska lyftas fram i utbildningen. Varje delkurs förutsätts alltså lyfta de könsrelaterade aspekterna, men det finns ingen kurs som är direkt inriktad på kön. I många andra länder förekommer kurser direkt inriktade på könsperspektiv. I Slovenien läser studenterna till exempel under sista året en kurs motsvarande 5 poäng med benämningen »Women's Issues in Social Work«. En vanlig konstruktion är också att det på universiteten finns Department of Women's Studies, vilka ger kurser som kan tillgodoräknas i olika utbildningar.

En kort granskning av litteraturen

Jag har inte gjort någon rikstäckande genomgång av litteratur. Umeås litteraturlista med obligatorisk litteratur för den treåriga socialpedagogutbildningen innehöll sammanlagt 96 titlar.⁵ Jag har inte analyserat i vad mån litteraturen kan sägas vara köns-

blind, könsneutral eller könsmedveten. 12 titlar kan dock sägas vara direkt relaterade till kön, och den litteraturen har till största delen kvinnliga författare.⁶ Sammanlagt fanns 38 kvinnliga och 72 manliga författare, och 21 var utgivna av myndigheter etc.⁷ Som en jämförelse kan nämnas resultatet i en rapport, »89% män«, från Förvaltningshögskolan i Göteborg. Författarna Anna Cregård och Patrik Johansson visade där att sex procent av den litteratur som används på de statsvetenskapliga och företagsekonomiska utbildningarna skrivits av kvinnor. De har också gått igenom Studentlitteraturs utgivning och funnit att endast sju procent av alla publikationer är skrivna av kvinnor, tio procent av kvinnor och män tillsammans och resterande 83 procent av män. (Universitetsläraren 1997) Jämfört med den rapporten tar våra studenter del av en större andel litteratur skriven av kvinnor än genomsnittsstudenten.

Sammanfattningsvis kan konstateras, att det inte förekommer direkt riktade kurser i könsteori eller liknande benämningar på någon av socialpedagogutbildningarna. De flesta orter behandlar könsaspekter som en integrerad del i kurserna. På så sätt blir kunskapsområdet beroende av initiativ från lärare och/eller studenter. Litteraturen är till

5 Genomgången gjordes i januari 1997 och avsåg 85 av de 120 poäng som utbildningen utgjorde.

6 Ex på sådan litteratur är Barbro Dahlbom Hall: *Lära kvinnor chefa män*; Christina Bergkvist: *Mäns makt och kvinnors intressen*; Karin Widerberg: *Kunskapens kön*.

7 Om boken hade mer än en författare har båda räknats. För antologier har redaktören/redaktörerna fått representera boken.

största delen skriven av män. En mer omfattande analys av litteraturen krävs för att spekulera i vilka konsekvenser detta kan ha.

Könsfördelning och studenters syn på kön

Fler kvinnor än män är studenter

Kvinnor lockas mer än män att söka sig till sociala högskoleutbildningar, ett faktum som gäller både socionomprogrammet, socialpedagogutbildningen och inriktningen mot äldre och funktionshindrade.⁸ Trots ett högt sökandetryck och trots den påverkan och information i avsikt att bryta könsmönster som dagens ungdomar utsätts för är fördelningen mellan könen i stort sett densamma sedan 1960-talet. (Billqvist et al 1995)

Jag har funnit det intressant att ta reda på hur studenter själva ser på sina val insatta i ett könsperspektiv. I en ministudie bad jag svenska och slovenska studentgrupper⁹ att ta ställning till och rangordna tre påståenden, vilka avsåg att ge en bild av vad som styr mest: Föreställningen att det är mer kvinnligt än manligt att arbeta med männis-

kor (symbolisk dimension), bilden av att det finns en väntande arbetsmarknad som gynnar kvinnor (strukturell dimension) eller åsikten att kvinnor genom uppfostran skulle vara mer förberedda för att söka sig till en utbildning som leder till arbete med människor (subjektiv dimension).¹⁰ Tendensen var tydlig. I samtliga grupper gav drygt två tredjedelar av studenterna högsta rang till påståendet: »Flickor fostras mer än pojkar till att kunna handskas med relationer, och därför väljer fler flickor relationsinriktade utbildningar och arbeten«. Både de svenska och slovenska studentgrupperna rangordnade alltså högst det påstående som korresponderar med att det är ett subjektivt och insocialiserat val som styr. De anslöt till teorierna om könssocialisation och ansåg att flickor fostrats och förberetts för en omhändertagande, relationsinriktad roll, vilket fått genomslag i deras utbildnings- och yrkesval. Ingen könsskillnad kunde spåras; de få manliga studenternas svar fördelade sig på samma sätt som de kvinnliga studenter-

10 De påståenden som studenterna skulle ta ställning till löd så här:

Fler kvinnor än män söker sig till sociala utbildningar därför att

1. det är mer kvinnligt än manligt att välja en utbildning och ett arbete där man får arbeta med människor
2. socialt inriktade och behandlingsinriktade yrkesområden är den sektor som erbjuder de flesta jobben för kvinnor
3. flickor fostras mer än pojkar till att kunna handskas med relationer, och därför väljer fler flickor relationsinriktade utbildningar och arbeten. Dimensionerna hänсыftar till en förenklad kategorisering av Sandra Hardings aspekter eller dimensioner av kön. För en översiktlig genomgång av dimensionerna se Hägg 1993.

8 Av samtliga som examinerats som socialpedagoger i Umeå (1986-1998) är 183 kvinnor och 24 män. Socionomprogrammet har ca 80 procent kvinnliga studenter, och sociala omsorgsprogrammet inriktning mot äldre och funktionshindrade har ca 95 procent kvinnliga studenter.

9 Frågan besvarades 1994 av två grupper socialpedagogstudenter i Umeå, sammanlagt 40 kvinnor och fem män, och 1996 av studenter i School of Social Work i Ljubljana i Slovenien, sammanlagt 60 kvinnor och fem män.

nas. Resultaten liknar dem som erhållits vid tidigare undersökningar, även om de inte fokuserat på kön. Vid en undersökning i Göteborg (Billqvist, Framme, Rönmark 1995) ställdes bland annat frågor om motiv till utbildningsvalet. Önskan att arbeta med människor och att hjälpa människor framstod som centrala i förhållande till arbetsmarknadsmässiga motiv. Huvuddelen av den undersökningsgruppen gav uttryck för hög grad av engagemang och angav värdebaserade motiv till sitt utbildningsval. Studentgrupperna i min ministudie ansåg att kvinnliga studenter tidigt i livet förberetts för sitt utbildningsval. Det sätt som små flickor och pojkar inskolas i att »göra kön«,¹¹ det vill säga den tidiga konstruktionen av det socialt och kulturellt förvärvade könet påverkar utbildningsval senare i livet. Ett uttryck för detta är valen till gymnasieprogrammen, vilka är tydligt könssegrerade.¹²

I Umeå erbjuds en påbyggnadsutbildning (20+20 poäng) för studenter från hela landet som gått sociala omsorgsprogrammet. Fler kvinnor än män har antagits men tendensen är att män i högre utsträckning än kvinnor har fullföljt utbildningen.¹³ I anmälan om studieavbrott eller förklaringar till långsam studietakt kan könsinriktade skäl skönjas (jag är ensamstående mor; jag hinner inte

med mitt arbete och hemmet också; jag kan inte vara borta hemifrån). Det finns några som haft problem att få tjänstledigt och givetvis även de som inte trivts med kursen men i de flesta fall tycks de kvinnliga påbyggnadsstudenterna helt enkelt inte ha fått ekvationen med studier, arbete och hemmansvar att gå ihop.

Fler kvinnor än män är lärare

Socialpedagogutbildningen och sociala omsorgsprogrammet inriktning mot äldre och funktionshindrade genomgår för närvarande en organisatorisk omstöpning, vilket innebär att dess hemvist och anknytning till andra utbildningsprogram ser olika ut över landet. På de flesta orter där socialpedagogutbildningen ges är den en inriktning i sociala omsorgsprogrammet. Vid en förfrågan 1996 var på flertalet av dessa orter kvinnliga lärare i majoritet. Könsfördelningen måste betraktas i ljuset av att rekryteringsgrunden för lärare på kommunal högskola har varit att ha en pedagogisk utbildning efter den grundläggande sociala högskoleutbildningen, vilket inneburit en kvinnlig rekryteringsbas. Jämfört med högskolevärlden i stort¹⁴ är dock det kvinnliga inslaget vid dessa program större än genomsnittet. Detta kommer förmodligen att påverkas av att

11 I engelsk teoribildning används termen "doing gender" för att beskriva att vi alla är medaktörer i konstruktionen av kön.

12 Endast cirka 15 procent av gymnasieungdomarna lämnar gymnasieskolan från en linje, gren eller program som kan benämnas som "samskola", det vill säga har mellan 40 till 60 procent av både flickor och pojkar. (SCB 1998)

13 Till den första delen av påbyggnadsutbildningen (20 poäng) hade till och med höstterminen

1995 60 kvinnliga och åtta manliga studenter antagits, varav 50 kvinnor och alla åtta män fullföljt hela kursen. Till den senare delen av påbyggnadsutbildningen (20 poäng) hade 26 kvinnor och tre män antagits, av vilka åtta kvinnor och två män erhållit utbildningsbevis.

14 På adjunktstjänster var 45 procent kvinnor; på lektorat 21 procent kvinnor 1995. 1997 var totala andelen kvinnliga lärare 37 procent. (SCB 1995 och 1998)

utbildningarna på allt fler orter inlemmas i universiteten med krav på att nyanställda lärare ska vara disputerade. Även om andelen kvinnor som antagits till forskarutbildning ökat är det fortfarande betydligt fler män än kvinnor som antas till forskarutbildning och som disputerar.¹⁵ För socialpedagoger och examinerade från sociala omsorgsprogrammet har det hittills varit svårt att meritera sig för en antagning på forskarutbildning utan att läsa in ett nytt huvudämne, varför vi inte hittar många, varken kvinnor eller män, som har sin grundutbildning från sociala omsorgsprogrammet i forskarvärlden.

Denna del av högskolan är en kvinnlig värld med kvinnlig majoritet både bland studenter och lärare. Den situationen tillhandahåller tillfällena att medvetandegöra och studera hur kön konstrueras i kvinno-dominerade grupper. I socialpedagogutbildningen förutsätts studenten som en viktig del av sina studier skaffa sig ökad kännedom om sig själv. De parallella processer som uppstår i den aktuella undervisningssituationen, det vill säga de möten, den kommunikation som sker mellan pedagog och student och studenter emellan, individuellt och i grupp, kan uppmärksammas i undervisningen (Sandström 1995). Särskild vikt läggs på att studenterna ska introduceras i att arbeta i grupper som träffas regelbundet och diskuterar det aktuella kursinnehållet i förhållande till egna erfarenheter och värde-

ringar. De uppmuntras att skriva dagbok och ges tillfälle till enskilda samtal med lärare för att diskutera funderingar, farhågor och glädjeämnen som berör utbildning, praktikplacering och yrkesval. Könstrukturen blir en viktig pusselbit i förståelsen av dessa parallella processer. Erfarenheterna, medvetenheten och stämningen i studentgruppen liksom lärarens kunnighet och medvetenhet påverkar om det uppstår en tillåtande eller motståndsfylld atmosfär för att lyfta och reflektera över könsrelaterade perspektiv. Eva Erson (1994) har i en artikel beskrivit den vända hon upplevt efter att ha haft en kurs där hon medvetet försökt att ständigt lyfta upp och ifrågasätta de könsstrukturer som var synliga och mötts av ett starkt motstånd hos studenterna. Hon refererar till Kathleen Weiler, som i sin bok *Women teaching for change* visat på att det krävs stor beslutsamhet, medvetenhet och mod hos de lärare som klarar av att i den konkreta undervisningssituationen kritiskt ifrågasätta könsstrukturer.

Studenter tycker till om möjligheter och hinder på grund av kön i utbildningen

För att erhålla studenternas egen bild av betydelsen av kön bad jag två studentgrupper¹⁶ att i berättande form beskriva möjligheter och hinder kopplade till kön. I en grupp med nyantagna studenter dominerade svaret att kön inte kommer att ha någon betydelse alls, särskilt från de yngre kvinnliga studenterna. En del menade att könet

15 Från universitet och högskolor examinerades 1995/96 60 procent kvinnor och 40 procent män. Samma år antogs till forskarutbildning 60 procent män och 40 procent kvinnor. Av dem som disputerade var 69 procent män.

16 Frågeställningarna besvarades 1994 av två studentgrupper: Nyantagna (21 kvinnor, 4 män) och nyutexaminerade (19 kvinnor 1 man).

varken innebär möjligheter eller hinder och många uttryckte varianter på temat att det inte har med kön att göra utan är personligt och individuellt. En något äldre kvinnlig student uttryckte samma åsikt med tillägg: »Tycker att det ska vara så åtminstone. Ska inte vara någon skillnad alls. SÅ DET SÅ!» En annan äldre kvinnlig student (40+) såg bara möjligheter, »möjligheter att påverka männen, peka på orättvisor, förtryck mm som kvinnor utsätts för«. Kvinnliga studenter uttryckte att kvinnor har försprång eftersom de »fostrats till att ta hand om och därför i allmänhet har lättare för det«. Några kvinnor såg en trygghet i att det är många kvinnor på utbildningen men uttryckte en förväntan att få insyn i männens tänkande. Många kvinnor uttryckte en tillit till sina manliga kurskamrater som intresserade och sensitiva som »säkert har lika lätt för det som vilken kvinna som helst«. De manliga studenterna förutsåg mindre konkurrens-tänkande och ville lära sig mer om kvinnors sätt att tänka och handla. Cirka hälften av de kvinnliga studenterna kunde inte förutse några hinder alls. De andra uttryckte farhågor för tjejsnack, baktal och skvaller eller att inte märkas:«mina åsikter kommer kanske inte att uppskattas lika mycket som om en man sagt dem«. Männen förutsåg inga hinder även om en manlig student frågade sig om kursen skulle komma att »missa flera sätt att tänka« på grund av att männen var i minoritet.

I gruppen med nyss utexaminerade betonade flera studenter sitt kvinnliga kön som en tillgång i förmågan att skapa positiva relationer, empati, intuition, förståelse och lyhördhet. Utbildningen innebar konkurrens mellan kvinnor, men de förutsåg konkurrens

med män i arbetslivet. Många hade saknat manliga kurskamrater, »alla blir så väldigt förstående och likatänkande«. Den ende manlige studenten tillstod att han »kommit undan ganska lätt och behagligt; jag är ju man.«

De yngsta studenternas inställning att kön inte har någon betydelse alls är naturlig och står i kontrast till de äldre studenternas uttryck för en något mera luttrad inställning. Varje generation vill gärna hävda att bristande jämställdhet enbart gäller äldre generationer. Inte minst tidsanvändningsundersökningarna har emellertid visat att obalansen mellan könen håller i sig. Kvinnor i alla åldrar arbetar mer obetalt och tjänar mindre.¹⁷

Studenter tycker till om möjligheter och hinder på grund av kön i det kommande yrkeslivet

Jag bad samma studentgrupper att även redovisa sin syn på vilka möjligheter respektive hinder de kunde förutse i yrkesutövningen på grund av sitt kön. De kvinnliga studenterna framhöll sitt kön som en väg att lättare få kontakt med och förståelse för klienten. Men flera betonade att de kommer att behöva stå på sig och jobba in sig, det är intresset mer än könet som avgör. De nyantagna manliga studenterna förväntade sig en jämnare könsfördelning i yrkesutövandet än i utbildningen. De trodde att de skulle komma att ha lätt att få kontakt med killar och att försvara sig i händelse av våld.

¹⁷ Kvinnor och män arbetar ungefär 60 timmar/vecka, varav i genomsnitt 33 respektive 20 timmar är obetalt arbete. I offentlig sektor tjänar kvinnor 71 till 88 procent av vad männen tjänar (SCB 1998)

Som hinder förutsåg de kvinnliga studenterna att männen skulle bli konkurrenter som avancerar snabbare och erhåller mer välbetalda arbeten. Flera såg det egna könet som ett hinder genom att inte bli tagen på allvar eller att inte kunna ta för sig. Några oroade sig för att bli utsatta för sexuella fantasier eller bristande respekt.

De studenter som förutsåg att den könsstruktur som de möter under utbildningen inte liknar den som de kommer att möta i yrkeslivet är realistiska. Med tanke på att klientgrupperna ofta är manligt dominerade och att män behövs och rekryteras till behandlingsarbete kommer de att möta en mer manlig miljö i yrkeslivet än under utbildningen. Inom vissa arbetsmiljöer, särskilt de slutna behandlingsenheterna, får de också räkna med att könspositionerna är mer utmejslade. I artikeln »Tydliga men inte synliggjorda - om könspositioner i socialt behandlingsarbete» har jag fört ett utförligare resonemang om detta. (Sandström 1997)

De studenter som förväntar sig att de få männen ska kunna göra snabbare karriär får stöd av bland andra Christine Williams (1995). Hon har beskrivit mäns snabbare avancemang inom kvinnodominerade arbeten som en omvänd diskriminering. Män place-ras, menar hon, i en glashiss som förhindrar dem att stanna kvar på lägre positioner. Detta som jämförelse med metaforen om glastaket som förhindrar kvinnor i mansdominerade arbeten att avancera.

Slutsatser och diskussionspunkter

Vi som utbildar blivande behandlingsarbetare har ett ansvar för att på ett tydligt sätt

förbereda och göra studenterna uppmärksamma på medvetna och omedvetna könsstrukturer som finns inbäddade i deras vardag och i deras kommande yrkesverklighet. *Tål utbildnings- och kursplaner på sociala högskoleutbildningar att bli granskade ur könsperspektiv?*

Litteraturen som används inom högskolevärlden är till största delen skriven av män. Det är märkligt att ett område som både vad gäller utbildning och yrkesfält domineras av kvinnor inte har en större andel kvinnor som beskriver och analyserar samma verklighet. En näraliggande förklaring är förstås att litteratur för högskolan till stor del skrivs av disputerade, vilka som bekant till största delen är män. *Hur ska vi komma åt och förändra de strukturer som idag försvårar för kvinnor att komma vidare i forskarkarriären?*

Det krävs en gedigen kunskapsplattform att böttna i samt självkänedom för att i lärarrollen hantera de processer och den dynamik som uppstår när könsstrukturer medvetandegörs och ifrågasätts. Å andra sidan är det viktigt att studenterna under utbildningstiden konfronteras med inte bara den kunskap som finns på området utan också med redskap att identifiera och hantera de processer som denna verklighet skapar. *Har vi på våra sociala högskoleutbildningar tillgång till kunskapsuppbyggnad, handledning och stöd? Har vi en inre arbetsmiljö som är om inte spänningsfri så i alla fall någorlunda komfortabel för att diskutera dessa frågor i seminarierum, lunchrum och på personalmöten?*

Under många år har vi förvånats över att den eftersökta och populära socialpedagogutbildningen inte lockar fler män och försök

har gjorts med riktade rekryteringsinsatser mot till exempel värnpliktiga. Om valet av högskoleutbildning grundläggs i den tidiga socialisationsprocessen får vi räkna med att en förändring av rekryteringen i riktning mot fler män är en långsiktig historia. Vilka

strategier ska användas för att locka män att i större utsträckning ta aktiv del i de mjuka sektorerna i förhoppningen att jämna vägen för en generation män som naturligt söker sig till relationsbaserade yrken?

Summary

Should gender be visible?

Gender perspectives in and on university social work programmes.

The debate focuses on gender perspectives in the programmes of social work, especially the social pedagogy programme. There are no special courses on "Gender" or "Women's Issues in Social Work" in the curricula. There is a lack of Swedish literature concerning social work and gender. Few titles inte required reading are gender-related and the literature is predominantly written by men. However, the majority of the students are women, and among

lecturers there is a greater proportion of female colleagues than in university programmes in general. The author emphasises the use of so-called parallel processes in the teaching situation to raise the awareness of gender. The students (and the lecturers) must be encouraged to discuss and analyse their own experiences, attitudes and values along with the theoretical studies.

Litteratur

- Billqvist, Leila, Framme, Gunilla, Rönmark, Lars (1995) Dagens socionomstudenter och välfärden. *Nordiskt Socialt Arbete* Nr 1, 41-55
- Erson, Eva (1994) Vad innebär det att vara feministisk lärare? *Kvinnovetenskaplig Tidskrift* Nr 4, 54-63
- Harding, Sandra (1986) *The Science Question in Feminism* Ithaca London: Cornell Univ. Press
- Hägg, Kerstin (1993) *Kvinnor och män i Kiruna Om kön och vardag i förändring i ett modernt grusamhälle 1900-1990* Umeå: Sociologiska institutionen, Umeå Universitet
- Sandström, Gunbritt (1995) *Socialpedagog i utbildning och fält*. Tre artiklar om socialpedagogik – som utbildning, som arbetsområde och som ämne. Umeå: Hälsohögskolan Rapport nr 12
- Sandström, Gunbritt (1997) »Tydliga men inte

- synliggjorda. Om könspositioner i socialt behandlingsarbete« i Nordborg, Gudrun, red.: *Makt och Kön. Tretton bidrag till feministisk kunskap*. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposion
- Sociala omsorgsprogrammens utbildningsplan 1994-04-20; reviderad 1995-04-26, 1995-12-13 och 1997-04-16
- Statistiska Centralbyrån (1996 och 1998) *På tal om kvinnor och män Lathund om jämställdhet*, Stockholm: Statistiska Centralbyrån
- Universitetsläraren (1997) *Ingen jämställd studentlitteratur* nr 5/1997
- Williams, Christine L (1995 [1992]) The glass escalator. Hidden advantages for men in the »female« professions, in Michael S Kimmel och Michael A. Messner (eds), *Mens Lives*, 3rd edition. Needham Heights, MA: Allyn & Bacon